

C-81/21. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2021. február 9.

A kérdést előterjesztő bíróság:Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Varsó
belvárosi kerületi bíróság, Lengyelország)**Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:**

2020. október 27.

Felperesek:

B. S.

W. S.

Alperes:

M.

Az alapeljárás tárgya

A felperesek svájci frankban (CHF) nyilvántartott jelzáloghitel-szerződésben foglalt tisztességtelen feltételek alkalmazására tekintettel, hiteltörlesztés keretében tőke- és kamattörlesztési részletek jogcímén fizetett összegeket érintő jogalap nélküli gazdagodással kapcsolatban az alperes törvényes késedelmi kamatokkal növelt pénzösszeg fizetésére kötelezését kérték.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogi alapja

Az uniós jog, különösen a 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikke (1) bekezdésének és 7. cikke (1) bekezdésének értelmezése; EUMSZ 267. cikk

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

1. Úgy kell-e értelmezni a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését, hogy azokkal ellentétes a nemzeti szabályozás olyan bírósági értelmezése, amely szerint a bíróság a szerződéses feltétel tisztességtelen, de a szerződés érvénytelenségét nem eredményező jellegének megállapítását követően a szerződés szövegét kiegészítheti a nemzeti jog diszpozitív rendelkezésével?

2. Úgy kell-e értelmezni a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését, hogy azokkal ellentétes a nemzeti szabályozás olyan bírósági értelmezése, amely szerint a bíróság valamely szerződési feltétel szerződés érvénytelenségét eredményező tisztességtelen jellegének megállapítását követően a szerződés érvénytelenségének megelőzése érdekében annak ellenére kiegészítheti a szerződés szövegét a nemzeti jog diszpozitív rendelkezésével, hogy a fogyasztó elfogadja a szerződés érvénytelenségét?

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv: a huszonegyedik és a huszonnegyedik preambulumbekkezdés, a 6. cikk (1) bekezdése és a 7. cikk (1) bekezdése

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (a polgári törvénykönyvről szóló, 1964. április 23-i törvény) (Dz.U., 16. szám, 93. tétel és későbbi módosításai), a továbbiakban: k.c.

Fogyasztónak az a természetes személy minősül, aki vállalkozóval üzleti tevékenysége vagy foglalkozása körén kívül eső jogügyletet köt (22¹. cikk).

1. § A törvényben előírt kivételektől eltekintve a Lengyel Köztársaságban a pénzügyi kötelezettségek csak lengyel pénznemben fejezhetők ki (a 358. cikk 2009. január 23-áig hatályos szövege).

1. § Amennyiben a kötelezettség tárgya külföldi pénznemben kifejezett pénzösszeg, az adós lengyel pénznemben is teljesítheti a követelést, kivéve, ha a kötelezettséget megállapító törvény, bírósági határozat vagy jogügylet előírja a kötelezettség külföldi pénznemben való teljesítését. 2. § A külföldi pénznem értékét törvény, bírósági határozat vagy jogügylet eltérő rendelkezése hiányában a Lengyel Nemzeti Bank által a követelés esedékességének napján közzétett

középárfolyamon kell meghatározni. Az adós késedelme esetén a jogosult a teljesítést kérheti lengyel pénznemben, a Lengyel Nemzeti Bank által a fizetés teljesítésének napján közzétett középárfolyamnak megfelelően (a 358. cikk 2009. január 24-étől hatályos szövege).

1. § A fogyasztói szerződés egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezései nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, ha azok a fogyasztó jogait és kötelezettségeit a jó erkölcsbe ütköző és a fogyasztó érdekeit súlyosan sértő módon állapítják meg (jogellenes szerződési feltételek). Ez nem vonatkozik a felek főszolgáltatásaira –különösen az árra vagy a díjazásra– vonatkozó rendelkezésekre, ha azok egyértelműen vannak megfogalmazva. 2. § Ha az 1. § alapján a szerződés valamely rendelkezése nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, a szerződés többi része továbbra is köti a feleket. 3. § Egyedileg meg nem tárgyaltak minősülnek azok a szerződéses rendelkezések, amelyek tartalmára a fogyasztó nem volt tényleges befolyással. Ez különösen olyan szerződéses rendelkezésekre vonatkozik, amelyek a másik szerződő fél által a fogyasztónak javasolt szerződésmintából származnak. 4. § Annak bizonyítása, hogy valamely rendelkezést egyedileg megtárgyaltak, az erre hivatkozó felet terheli (385¹. cikk).

A szerződéses rendelkezések jóerkölcsnek való megfelelését a szerződés megkötésének időpontjában kell vizsgálni, figyelembe véve a szerződés tartalmát, megkötésének körülményeit, valamint a vizsgálat tárgyát képező rendelkezéseket magában foglaló szerződéshez kapcsolódó szerződéseket (385². cikk).

Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles az előnyt természetben visszaszolgáltatni, ha ez nem lehetséges, annak értékét kell megtéríteni (405. cikk).

1. § Az előző cikkek rendelkezései különösen a jogalap nélküli szolgáltatásra alkalmazandóak. 2. § Jogalap nélküli a szolgáltatás, ha az azt teljesítő személy arra egyáltalán, vagy azon személy tekintetében nem volt köteles, akinek a részére teljesített, vagy ha nyújtásának oka megszűnt, vagy ha a szolgáltatással elérni kívánt célt nem érték el, vagy a szolgáltatási kötelezettséget keletkeztető jogügylet érvénytelen volt, és a szolgáltatást követően sem lett érvényes (410. cikk).

A tényállás és az alapeljárás rövid bemutatása

- 1 2009-ban a felek 360 hónapos futamidejű, CHF árfolyamhoz kötött jelzáloghitel-szerződést kötöttek, amely hitelt egyenlő tőke- és kamattörlesztési részletekben fizették vissza, és amelynek kamatát a bank 7,20%-os kamatfelárral növelt LIBOR 3M kamatként megállapított változó kamatláb alapján határozták meg (a 9. § (1) és (2) bekezdése). Az adós kötelezettséget vállalt arra, hogy a tőkeösszeget havonta kamatokkal növelten fizeti vissza a visszafizetési ütemtervben foglalt időpontokban és összegekben. A tőke- és kamatrészleteket PLN-ben azoknak a banknál a törlesztés napján irányadó eladási árfolyama alapján történő átváltását követően törlesztették (a 10. § (5) bekezdése). 2012.

február 18-án a felek kiegészítő mellékletet írtak alá a hitelszerződéshez, amely lehetővé tette a felperesek számára, hogy a hitel törlesztőrészleteit közvetlenül CHF valutában fizessék vissza. 2012. január 12-ig a felperesek a hitel törlesztőrészleteinek visszafizetése címén 219 169,44 PLN-nek megfelelő összeget fizettek ki az alperesnek. Ugyanakkor annak feltételezése esetén, hogy a feleket a szerződés fennmaradó rendelkezéseinek egyidejű alkalmazása mellett nem kötötte a hitelszerződés 10. §-ának (5) bekezdése és 12. §-ának (5) bekezdése, a hitel törlesztőrészleteinek összege ebben az időszakban 43 749,97 PLN-nel kevesebb lett volna. Ezzel szemben, ha azt feltételezzük, hogy a hitel tőkeösszegét és törlesztőrészleteit a Lengyel Nemzeti Bank középárfolyamán váltották át, a hitel törlesztőrészleteinek összege ezen időszak során a felperesek által ténylegesen fizetett összegnél 2813,45 PLN-nel és 2369,79 CHF-fel kevesebb lett volna.

- 2 Keresetükben a felperesek azt kérték, hogy kötelezzék az alperest arra, hogy az alperes részére a 2010. június 14. és 2012. december 12. közötti időszakban, a 2009. február 3-án kötött, a szerződés érvénytelenségét eredményező tisztességtelen szerződési feltételeket tartalmazó hitelszerződés alapján kifizetett tőke- és kamattörlesztési részleteknek megfelelő összeg visszatérítésének jogcímén fizessen meg részükre 37 866,11 PLN és 5,358,10 CHF összeget, törvényes késedelmi kamatokkal megnövelve. Ugyanakkor annak megállapítása esetére, hogy a hitelszerződésben foglalt tisztességtelen szerződési feltételek nem eredményezik annak érvénytelenségét, a felperesek azt kérték, hogy részükre tőke- és kamattörlesztési részletek túlfizetett részének megfelelő összeg visszatérítése jogcímén fizessenek meg 44 976,66 PLN összeget. Az alperes a kereset elutasítását kérte. A tárgyaláson a felperesek a hitelszerződés érvénytelenségének jogkövetkezményeiről való tájékoztatásukat követően kijelentették, hogy értik a hitelszerződés érvénytelenségének jogi és pénzügyi következményeit, és elfogadják azokat.

Az alapeljárásban részt vevő felek főbb érvei

- 3 A fogyasztónak minősülő felperesek a hitelszerződés feltételeinek a hitel és a törlesztőrészletek összegének az alperes bank által rögzített devizaárfolyamok alapján történő átváltására vonatkozó, velük egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezéseit vitatják. Álláspontjuk szerint ezek a rendelkezések az alperes bank által használt szerződésmintából származnak.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid összefoglalása

- 4 A kérdést előterjesztő bíróság elsőként a szóban forgó rendelkezések tisztességtelen jellegét vizsgálva a Bíróság 2009. október 3-i Dziubak ítéletére (C-260/18) hivatkozik, amelyben a Bíróság megállapította, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az, ha a szerződésnek a benne foglalt tisztességtelen feltételek elhagyása következtében keletkezett hiányosságainak orvoslása kizárólag azon általános nemzeti

rendelkezések alapján történik, amelyek a jogügyletek tartalmukban kifejezett joghatásainak kiegészítését a – sem diszpozitív rendelkezésnek, sem pedig a szerződő felek egyetértése esetén alkalmazandó rendelkezésnek nem minősülő – méltányosság elvéből vagy a bevett szokásokból eredő következmények révén írják elő.

- 5 Az úgynevezett átváltási kikötésekkel összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság a Sąd Okręgowy w Warszawie (varsói regionális bíróság, Lengyelország) által a k.c. 358. cikkének új szövege alapján kifejtett álláspontjára hivatkozik, amely szerint az indexálási záradékok tisztességtelen jellege a szerződés egészének vagy – feltéve, hogy a tisztességtelen indexálási kikötések nélkül lehetséges a szerződés hitel felei által megállapított eredeti formájában történő fenntartása – a rendelkezések egy részének érvénytelenségét eredményezheti. A jogellenesnek minősített feltételeket annyiban kell törölni, amennyiben tartalmuk tisztességtelen. Az indexálási feltételek egy része tisztességtelen jellegének megállapítása nem jelenti szükségszerűen azt, hogy a leírt valorizációs mechanizmus teljes egésze megkérdőjelezhető. A hitel indexálási mechanizmusa lényegében a k.c. 358¹. cikkének 2. §-ában foglalt szerződéses értékállósági záradék, amely a szolgáltatás összegét a lengyel pénznemtől eltérő érték mérő szerint határozza meg.¹ A jelen ügyben szóban forgó hitelszerződésnek a k.c. 358. cikke új szövegének hatálya alatt történő megkötésének tényére tekintettel meg kell vizsgálni, hogy a hitelszerződés 10. §-ának (5) bekezdésében és 12. §-ának (5) bekezdésében foglalt rendelkezések tisztességtelenek minősítése következtében a szerződéses „hézagok kiküszöbölhető-e” a Sąd Okręgowy w Warszawie (varsói regionális bíróság) ítéletében fentiekben ismertetett módon. Úgy tűnik, hogy e megoldás kétségeket ébreszt a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése fényében a Bíróság azon álláspontjával összefüggésben, amely szerint e rendelkezéssel ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a tagállami bíróság számára lehetővé teszi, hogy az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó közötti szerződésben foglalt tisztességtelen feltétel érvénytelenségének megállapítását követően az említett szerződést e feltétel tartalmának a módosítása útján kiegészítse. E rendelkezés szövegéből tehát az következik, hogy a nemzeti bíróságok csak arra kötelesek, hogy a tisztességtelen feltételt ne alkalmazzák, a szerződés tartalmának módosítására azonban nem jogosultak. *„A szerződésnek ugyanis főszabály szerint úgy kell fennmaradnia, hogy csak a tisztességtelen feltételek elhagyása jelentsen módosulást, ha a belső jogszabályok értelmében a szerződés jogilag ilyen módon fennmaradhat. [...] Ha a nemzeti bíróság jogosult lenne arra, hogy az ilyen szerződésben foglalt tisztességtelen feltételek tartalmát módosítsa, e lehetőség sérthetné a 93/13 irányelv 7. cikke által elérni kívánt hosszú távú célt. E lehetőség ugyanis hozzájárulna annak a visszatartó erőnek a megszüntetéséhez, amely az eladók vagy szolgáltatók tekintetében jelentkezik az ilyen tisztességtelen feltételeknek a fogyasztók vonatkozásában való pusztán és egyszerű alkalmazhatatlansága következtében (lásd ebben az értelemben a fent*

¹ Lásd: a Sąd Okręgowy w Warszawie (varsói regionális bíróság) 2020. február 6-i ítélete, XXVII Ca 1196/18, LEX 3032540.

hivatkozott Pohotovost' ügyben hozott végzés 41. pontját, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot), mivel az eladók vagy szolgáltatók továbbra is alkalmazni próbálnák az említett feltételeket annak tudatában, hogy még ha azok érvénytelenségét meg is állapítanák, a szerződést a nemzeti bíróság a szükséges mértékben továbbra is kiegészíthetné oly módon, hogy az említett eladók vagy szolgáltatók érdekei biztosítottak legyenek.”²

- 6 Ráadásul az említett ítéletben (69. pont) a Bíróság kifejezetten utalt Trstenjak főtanácsnok 2012. február 14-i indítványának 86–88. pontjára, amely a fenti kérdést közvetlenebbül és pontosabban tisztázta. A főtanácsnok felhívta a figyelmet az eladó vagy szolgáltató tisztességtelen feltételek alkalmazásából eredő kockázatának csökkentésére, mivel a feltételek jogszabályokkal összhangban lévő állapothoz való igazításán alapuló módosítás az eladó vagy szolgáltató számára elfogadható. A szerződés érvénytelenségét előidéző okok orvoslásának lehetősége, valamint az eladó vagy szolgáltató által viselt kockázatok felmérhetősége a jogalkotó által kívántani kívántakkal ellentétes hatásokkal járhat, és a szerződés utólagos bírói módosításának lehetősége nemcsak megszüntetné az irányelv 6. cikkéből eredő visszatartó hatást, hanem egyenesen ellenkező hatást váltana ki. A fenti álláspont a Bíróság számos más határozatában is kifejezésre jutott.³
- 7 A Bíróság mindazonáltal megengedett egy, a tisztességtelen szerződési feltétel érvénytelenségének joghatását előíró szabály alóli kivételt, rámutatva arra,⁴ hogy abban az esetben, ha az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó közötti szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával nem maradhat fenn, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy azt a nemzeti jog valamely diszpozitív rendelkezésével helyettesítse. Ezt követően a fenti álláspontot a Bíróság kiegészítette azzal, hogy az a lehetőség, hogy a tisztességtelen feltételt a belső jog valamely diszpozitív rendelkezésével helyettesítse, olyan esetekre korlátozódik, amelyekben a tisztességtelen feltétel megsemmisítése azzal a kötelezettséggel járna a bíróság számára, hogy a szerződést teljes egészében meg

² Lásd: 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10.

³ Lásd: 2010. november 16 i Pohotovost' végzés, C 76/10, 41. pont; 2014. április 30 i Kásler ítélet, C 26/13, 77. és 79. pont; 2015. január 21 i Unicaja Banco és Caixabank ítélet, C 482/13, C 484/13, C 485/13, C 487/13, 28., 31. és 32. pont; 2013. május 30 i Asbeek Brusse és de Man Garabito ítélet, C 488/11, 57. pont; 2015. június 11 i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria végzés, C 602/13, 33–37. pont; 2016. április 21 i Radlinger ítélet, C 377/14, 97–100. pont; 2016. június 6 i Ibercaja Banco végzés, C 613/15, 36–38. pont; 2016. december 21 i Naranjo és Martinez ítélet, C 154/15 és C 307/15, 57. és 60. pont; 2017. január 26 i Banco Primus ítélet, C 421/14, 71. és 73. pont; 2018. május 31 i Sziber ítélet, C 483/16, 32. pont; 2018. augusztus 7 i Banco Santander és Cortes ítélet, C 96/16 és C 94/17, 73. és 75. pont; 2018. szeptember 13 i Profi Credit Polska ítélet, C 176/17, 41. pont; 2019. március 14 i Dunai ítélet, C 118/17, 51. pont; 2019. március 26 i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C 70/17 és C 179/17, 53., 54. és 63. pont; 2019. november 7 i NMBS ítélet, C 349/18, C 350/18, C 351/18, 66–69. pont.

⁴ Lásd: 2014. április 30-i Kásler ítélet, C 26/13, 85. pont.

kellene semmisítenie, ami által a fogyasztót olyan következményeknek tenné ki, amelyekkel ez utóbbit büntetné.⁵ Ráadásul a 2012. június 14-i ítéletben a Bíróság kifejezetten kimondta, hogy a 6. cikk (1) bekezdése nem értelmezhető oly módon, hogy az lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy a tisztességtelen feltétel tartalmát módosítsa ahelyett, hogy a fogyasztó vonatkozásában e feltétel alkalmazásától egyszerűen eltekintene, hanem e rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan tagállami szabályozás [...], amely a nemzeti bíróság számára lehetővé teszi, hogy az említett szerződést e feltétel tartalmának a módosítása útján kiegészítse.⁶ Végezetül a Bíróság a 93/13 irányelv 6. és 7. cikkének jelentését meghatározva megállapította, hogy „azokkal ellentétes az, hogy egy jelzálog-fedezetű kölcsönszerződés lejárat előtti megszüntetésére vonatkozó, tisztességtelennek minősített kikötést az annak tisztességtelenségét megalapozó elemek elhagyásával részlegesen fenntartanak, amennyiben azok elhagyása az említett kikötés tartalmának a lényegét érintő megváltoztatását eredményezi”.⁷

- 8 Ilyen helyzetben a kérdést előterjesztő bíróság ebből arra következtet, hogy a bíróságnak meg kell állapítania, hogy a jogellenesnek minősített feltétel kezdettől fogva és egészében nem köti a fogyasztót, és meg kell vizsgálnia, hogy a szerződés működhet-e a tisztességtelen feltétel nélkül is. Amennyiben lehetséges, a szerződésnek a tisztességtelen kikötések kivételével fenn kell maradnia, a diszpozitív rendelkezés alkalmazásának problémája pedig ennél fogva egyáltalán nem merül fel. Ellenkező esetben azonban a szerződést érvénytelennek kellene minősíteni, és a bíróságnak meg kellene vizsgálnia, hogy az ilyen érvénytelenség a fogyasztó számára hátrányos-e. Amennyiben a bíróság megállapítja, hogy a szerződés érvénytelensége nem hátrányos a fogyasztó számára, vagy ha a fogyasztó elfogadja a szerződés érvénytelenségét, a bíróság köteles a szerződést teljes egészében érvénytelennek nyilvánítani, és annak tartalmát nem egészítheti ki diszpozitív rendelkezéssel.
- 9 A Bíróság hivatkozott ítélezési gyakorlatára és a felperesek által a hitel törlesztőrészleteinek a tisztességtelen [feltételek] alkalmazásával összefüggésben túlfizetett részének, vagy az érvénytelen szerződés alapján általuk fizetett összes törlesztőrészletnek a visszafizetésére irányuló kérelmére tekintettel annak megállapítása indokolt, hogy a felperesek ily módon megfogalmazott álláspontja mellett a kérdést előterjesztő bíróság mozgástere, az átváltási kikötések tisztességtelen jellegének megállapítását követően, valójában e két megoldás

⁵ Lásd: 2015. június 11-i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria végzés, C-602/13, 38. pont; 2015. január 21-i Unicaja Banco és Caixabank ítélet, C-482/13, C-484/13, C-485/13 és C-487/13, 33. pont; 2018. augusztus 7-i Banco Santander és Cortés ítélet, C-96/16 és C-94/17, 74. pont; 2019. március 14-i Dunai ítélet, C-118/17, 54. Pont; 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, 37. és 59. pont.

⁶ Lásd: 2012. június 14-i Banco Español de Crédito ítélet, C-618/10, 71. és 73. pont.

⁷ Lásd: 2019. március 26-i Abanca Corporación Bancaria és Bankia ítélet, C-70/17 és C-179/17, 64. pont.

egyikének elfogadására korlátozódik. A bíróság vagy megállapíthatja a szerződés átváltási kikötések nélküli fennmaradását, és következésképpen a felperesek részére megítélheti a hitel törlesztőrészelei túlfizetett részének visszafizetését, vagy megállapíthatja, hogy a szerződés nem maradhat fenn az átváltási kikötések nélkül, és ennél fogva a hitel valamennyi törlesztőrészletének a felperesek részére történő visszafizetését rendelheti el. Ezen esetek egyikében sem alkalmazható tehát a nemzeti jog diszpozitív rendelkezése, ugyanakkor az ilyen eljárás ellentétes lenne a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével. A hitelszerződésnek a k.c. 358. cikkének 2. §-a útján történő kiegészítése ezért megengedhetetlennek tűnik.

- 10 A kérdést előterjesztő bíróság azt a választ javasolja, hogy a 93/13/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdését és 7. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes a nemzeti rendelkezések olyan bírósági értelmezése, amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy valamely szerződési feltétel tisztességtelen, de a szerződés érvénytelenségét nem eredményező jellegének megállapítását követően a szerződés tartalmát a nemzeti jog diszpozitív rendelkezésével egészítse ki (első kérdés). Amennyiben a bíróság megállapítja valamely szerződési feltételnek a szerződés érvénytelenségét eredményező tisztességtelen jellegét, e rendelkezéseket úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes a nemzeti rendelkezések olyan bírósági értelmezése, amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy a szerződés érvénytelenségének megelőzése érdekében annak ellenére egészítse ki a szerződés szövegét a nemzeti jog diszpozitív rendelkezésével, hogy a fogyasztó elfogadja a szerződés érvénytelenségét (második kérdés).